

Introduir la cultura de mediació a l'escola rural

Blanca Biosca Rojas*

Antoni Domènech Bonet**

Són varies les necessitats bàsiques d'un infant per poder, créixer, aprendre i viure (T. Brazelton, I. Greenspan, 2000). Aquestes estan relacionades amb les necessitats de relacions afectives estables, protecció, fixar estructures, entre d'altres. Tot entorn educatiu, i per tant també l'escola, hauria de vetllar per a construir aquest marc comú necessari per a l'aprenentatge.

Domènech (2014) senyala que la mediació escolar, és una eina eficaç per a la pacificació social que responsabilitza de les accions personals i genera beneficis a tothom qui hi participa. Aquesta va estretament lligada a treballar per l'adquisició d'habilitats socials, gestió de les emocions, educar en valors i fer créixer moralment als infants. El programa anomenat, convivència en els centres d'educació infantil i primària (2007), estableix que la mediació escolar, té per objectiu educar per la convivència i prevenir qualsevol mena d'imposició i de violència. Es basa en el diàleg, el reconeixement i l'acceptació de l'altre, la cooperació, la responsabilitat, la participació i vol ser una aportació a la cultura de diàleg, la cooperació i la educació per la pau. Així doncs, treballa per afavorir el clima adient d'aprenentatge.

D'aquesta manera, la introducció de la cultura de mediació descrita fins ara, treballaria com a prevenció primària, no només preveient la possible existència de conflictes, sinó canviant les circumstàncies i condicions que els originen. Seguidament treballar per una prevenció secundària, centrada en l'aplicació de mesures immediates un cop produït el conflicte. Finalment, la realització d'un pla de mediació preventiva terciària, que promogui estratègies d'intervenció a llarg termini.

El planteig general d'introducció de la cultura de mediació, necessita d'una aproximació a cada cas particular. És important l'anàlisi de cada centre; les seves mancances, necessitats, particularitats etc. En el cas concret, la proposta va dirigida a una escola rural de gairebé 100 alumnes d'entre primària i infantil, situada en un poble de menys de 1.000 habitants. Tant el seu projecte educatiu, com la metodologia són afins a la mediació i per tant, tenen bases compartides.

Per implementar un pla d'acció amb l'objectiu d'introduir la cultura de la mediació a un centre, el primer pas és formar i/o informar a tots els agents educatius, monitoratge, famílies, etc. La cultura de la mediació ha d'impregnar el clima del centre, empapant el tarannà de totes aquelles persones que en formin part. Per a que aquesta atmosfera sigui propiciadora per optimitzar els processos de diàleg o interacció i sigui preventiu de la situació de conflicte (Martínez, 2014). El professorat ha de rebre formació envers els temes a tractar relacionats amb la cultura intrínseca de la mediació, que comentarem a continuació, com també de la gestió de conflictes i mediació estrictament. És important tenir en compte la dimensió real dels engra-

natges, ja que és un pla d'acció holístic, que necessita de tots els agents implicats, directa o indirectament, per al seu bon funcionament.

Pla d'acció

Per dur a terme el pla d'acció comentat anteriorment, el programa convivència (2007) proposa treballar entenent l'educació en base a tres objectius, construir la pròpia identitat, saber relacionar-se i actuar solidàriament.

Prevenició primària

D.Walker (2017) proposa un treball basat en millorar el benestar, el sentiment de pertinença, l'autonomia, treballar la competència i l'actitud. De la mateixa manera ho planteja el programa competències (2007) treballant l'àmbit indentitari, a partir de l'educació emocional, la salut personal, i la mobilitat segura. L'àmbit relacional, treballant la competència social, les relacions interpersonals i la gestió de conflictes, l'educació cívicomoral, els valors i, finalment, l'àmbit de solidaritat dirigit a aprendre a pensar, treballar la diversitat i la pau.

El contingut i objectius concrets a treballar, varien en funció de la franja d'edat. El coneixement i reconeixement de les emocions, pròpies i de la resta, sent l'objectiu, créixer emocionalment autònoms, en infantil i primer curs de primària. Competències com l'autoestima, l'empatia, el sentiment de pertinença i valors, fins a cicle mitjà. Aprendre a pensar, l'assertivitat, el respecte a la diversitat i la gestió de conflictes en cicle superior. Treballar en aquesta direcció, treballar per una millor gestió emocional individual, pel benestar tant de grup com particular, per cohesió grupal, contribueix a reduir l'índex de conflictivitat.

Per aconseguir els objectius marcats, s'ha de treballar paulatinament, primer, tal i com apuntàvem, informant i formant tots els agents educatius, i en segon terme, actuant sobre l'alumnat. Per a fer-ho, una bona tècnica, poden ser les dinàmiques de grup. Palomar, M. i Virgili, A. (s/d) afirmen que són eines de treball que permeten a les persones educadores fomentar la cohesió del grup de treball, la participació i la implicació de les famílies mitjançant l'acció conjunta i la retroalimentació. Les autores afegeixen que l'objectiu de els dinàmiques és l'aprenentatge teòric i pràctic, mitjançant l'experiència vivencial participativa. Així doncs, és una eina que permet treballar l'acció conjunta, necessària per a la màxima involucració, i també l'acció per grups.

Al ser una forma d'expressió de les relacions humanes, i permetre avançar en el grup descobrint i vivint emocions noves, ocultes o adormides; obrint sentiments positius d'autoestima, de tolerància i respecte cap als altres (Palomar, M. i Virgili, A., s/d), serà una bona eina de treball. Per a que aquestes tinguin màxima efectivitat, s'ha d'escollir la dinàmica adequada i planificar-la, per això s'hauran de tenir en compte els objectius concrets, les característiques del grup, l'espai, el temps i el

material i vetllar per garantir els principis d'igualtat, immunitat, llibertat, sinceritat i acceptació (Palomar, M. i Virgili, A. s/d).

Per maximitzar la seva potencialitat, és important tenir en compte la tipologia del grup. Podem trobar tantes tipologies de grup, com grups existeixin a la vida quotidiana (Rojas, J. Et. al., 2011) d'aquesta manera, per afavorir l'aprenentatge de l'alumnat, és interessant iniciar el treball en petit grup, per crear un clima de seguretat, i màxima participació i poc a poc, anar engrandint el col·lectiu.

Concretament, en un centre com el d'objecte, seria interessant treballar primer en petits grups dins el grup/classe, més tard, treballar per cicles. Una vegada assolits els aprenentatges, quant a l'àmbit identitari i relacional en petit grup, seria interessant gestionar dinàmiques a nivell d'escola, i fomentar el relacional i solidari. Aquestes, per seguir el mateix sistema de introducció progressiva, s'haurien de fer primer aglutinant cicles, i, finalment en la totalitat d'escola, on a partir de petits grups heterogenis, treballar la coneixença, respecte i tolerància a nivell d'escola.

Prevenció secundària

L'inici de la prevenció secundària, no suposa una assumpció de la primera, sinó que és l'obertura a una fase més, sense deixar de treballar les competències esmentades en la primària. Segons recomana el programa convivències (2007) hauria de començar al segon curs de primària.

Aquesta, va centrada a l'aplicació de mesures immediates un cop produït el conflicte. D'aquesta manera, podem estructurar aquest tipus de prevenció en dues fases diferenciades.

La primera és el treball sistemàtic sobre gestió de conflictes, on l'alumnat, representa conflictes en els quals no té implicació, analitzant-ne les causes i reconstruint la història fins a arribar a les arrels, i buscant solucions que incideixin sobre les mateixes. El treball important és identificar-ne les causes, i no només quedar-nos amb les manifestacions. Les manifestacions són desitjables, ja que permeten que ens adonem que passa alguna cosa, i pugem actuar-hi. Per descobrir les causes, s'ha de treballar intentant reconstruir la situació, identificar-ne les emocions, treballar l'empatia, comparar situacions similars etc. D'aquesta manera un cop identificades les causes, es podem començar a plantejar solucions per al conflicte. Una vegada plantejades, haurem de triar la que sembli més adequada i eficient per a resoldre el conflicte, tenint en compte que un conflicte no es transforma sinó hem incidit en les causes (Galtung, J. 2000).

Per a que les actuacions es dirigeixin a reparar el perjudici ocasionat, han de complir certes condicions; ser fruit d'un acord entre totes les parts implicades, no perjudicar a la comunitat, tenir en compte les causes i contemplar mesures de prevenció per evitar que es torni a repetir. És important diferenciar aquestes actuacions del càstig, ja que l'objectiu és reparar allò que s'ha danyat.

Després d'un bon treball de la primera, amb l'augment de la confiança en la capacitat del grup per analitzar i resoldre problemes, s'iniciaria la segona fase.

Aquesta segona fase, es basa en que siguin els conflictes propis els que passin a ser objecte de reflexió del grup. Això pot passar per habilitar un espai a l'aula on deixar anotats els conflictes i analitzar-los col·lectivament una vegada a la setmana, buscant-hi les solucions adequades. D'aquesta manera traslladarem tot l'aprenentatge après a aquelles situacions reals que formen part del dia a dia del grup.

A partir del quart curs i fins al final de l'educació primària, seria interessant desenvolupar aquest treball no només dins l'aula en les estones de tutoria, sinó fer-ho extensiu a qualsevol àrea o moment, en el que es produeixi alguna situació conflictiva. (Competències, 2007). L'objectiu és el d'aconseguir que els/les alumnes i agents del centre integrin aquesta visió, fent-la seva, de manera que no obeeixi a la metodologia d'un espai concret sinó que formi part de la manera de fer, i per tant d'identitat pròpia.

Prevençió terciària

En la línia seguida fins ara, s'ha de fer una distinció entre infantil i primer curs de primària i els cursos que segueixen. Donades les particularitats de les etapes, la proposta rau en que en la primera, es creï un espai d'escolta i gestió de conflictes dins l'aula, al que els infants puguin recórrer. Espai d'acord a unes normes en relació als temes objecte de treball, i que respondrà a la prevençió terciària.

Quant a la resta de cursos, un cop la metodologia d'anàlisi i gestió de conflictes està consolidada, és el moment de crear la figura de les persones que ajuden a analitzar els conflictes, donant inici també, a aquesta tercera fase.

En primera instància, pot ser interessant que cada dues setmanes, siguin dues persones les encarregades d'atendre les demandes dels membres del grup. Aquesta figura pretén començar a acostar-se a la figura de la persona mediadora. Les seves funcions seran les de recollir la informació relativa al conflicte, de cada una de les parts, per un posterior anàlisi grupal. Tenint sempre, el consentiment de les parts implicades.

Una vegada interioritzada la dinàmica i adquirits els aprenentatges relacionats amb la responsabilitat i l'empatia, es poden començar a dissenyar i desenvolupar tot aquell tipus d'estratègies d'intervenció a llarg termini.

Un cop establerts aquests espais de treball a nivell d'aula, grup i d'escola, quedaria, implementar la mediació en sentit estricte, i seria interessant fer-ho com a projecte col·lectiu.

En una escola, com la objecte del cas, seria interessant dissenyar un servei de mediació integral per a tota l'escola. Primer de tot, s'hauria de crear una comissió de mediació entre el professorat. Les funcions d'aquesta comissió serien les d'instaurar el servei de mediació *stricto sensu*. És a dir, dissenyar el pla de difusió del servei, formar i informar a l'alumnat, famílies i realitzar la formació dels/les alumnes mediadors/es. També crear l'espai òptim per a desenvolupar les mediacions i en definitiva, la coordinació del servei.

La formació i informació de tot l'alumnat del centre, podria fer-se mitjançant tallers i tècniques de dinàmica de grup (per exemple, seminari, mètode de cas etc.), el contingut dels quals ha de preveure; les bases i principis de la mediació, el rol de la persona mediadora, els passos o fases en el procés i la organització del servei a l'escola. Una bona manera de transmetre tota aquesta informació és fent relacions amb tot el que han treballat fins al moment, per a relacionar-ho amb l'aprenentatge i presentar-ho com un esglaó més, i no com una temàtica nova.

Una vegada informada tota l'escola, a partir de persones voluntàries, de cicle mitjà i superior, seria recomanable començar la formació dels/les alumnes que seran mediadors/es. La formació consisteix en treballar, el rol de la persona mediadora (ser imparcial i neutral, no jutjar, no oferir solucions i la confidencialitat) el procediment de mediació (exploració del conflicte, definició d'interessos, creació d'alternatives, acords i compromisos), i el funcionament del servei.

El servei de mediació ha de ser una instància de regulació de conflictes, que es fonamenta en la responsabilització i reparació, i hauria d'oferir-se a tota la comunitat educativa. Sent primer per conflictes entre alumnes, i poden ampliar a la resta de subjectes de la comunitat educativa, com professorat, famílies, etc.

Conclusions

La cultura de la mediació, porta intrínsecament, una millora del clima del centre, i per tant, de les condicions d'aprenentatge. El treball continu al llarg de les diferents etapes educatives proporciona als centres una instància de prevenció de conductes violentes i de maltractament entre companys/es, en que tothom s'implica en la creació i el manteniment d'un clima de convivència i treball positiu.

El programa d'introducció de la cultura de mediació treballa per l'apoderament dels individus, tant agents com subjectes que conviuen als centres, donant eines per esdevenir una comunitat educativa consolidada. Treballa com a mètode de prevenció de conflictes, per millorar les condicions d'aprenentatge. Treballa per l'educació d'uns subjectes competents emocionalment, assertius i conseqüents amb les responsabilitats personals.

Tal i com les fonts citades, podem concloure que la mediació i la seva cultura estesa com una taca d'oli, és una eina propiciadora d'aprenentatge, ja que treballa amb els fonaments base de tota persona, generant canvis interiors amb expansió exterior.

De la mateixa manera que es planteja l'article, considero que, la creació i posterior dinamització d'un servei de mediació intern ha de ser necessàriament la conseqüència de la línia de treball, i un reflex del projecte i línies educatives de l'escola. Sent un estadi més d'un projecte continu i col·lectiu, i també fruit d'uns objectius i direcció compartida. Ja que, l'ús i posteriors beneficis, depenen de la voluntat i convenciment i confiança en el projecte.

L'educació és l'arma més poderosa per canviar el món. (Nelson Mandela).

Bibliografia

- Domènech, A. (2014) La mediació escolar. (p 145-150) UAB: Servei de publicacions.
- Galtung, J. (2000) La transformació de los conflictos por medios pacíficos. (p. 125-159).
- Martinez, M. (2014) Millorar el clima de centre i d'aula (p.31-36) UAB: Servei de publicacions.
- Palomar, M., Virgili, A. (s/d) *Estratègies per a la convivència*.
- Rojas, J. Et. al. (2011) *Dinàmica de grups*. Barcelona: FUOC.
- Walker, D. (2017) *Ensenyar com a Finlàndia*. Barcelona: Viena Edicions

* Blanca Biosca Rojas. Autora. Graduada en Dret, estudiant del Grau d'Educació Social i Màster de Mediació. Tècnica d'Igualtat, mediació i acollida en ajuntament.

** Antoni Domènech Bonet. Mentor.